

Mementó a turai hősöknek

„Verekedni utolsó emberig.” A turai lovassütközet. 1849. július 20. Szerkesztette: Rosonczy Ildikó. Szabad Napló Kiadó. Budapest, 2009. 261 oldal

Az 1848–1849-es szabadságharc nagy csatáinak, ütközeteinek helyszínei máig ismerősen csengenek a laikus történelemkedvelők számára is. Pákozdi mint a frissen megalakult honvédsereg első nagy erőpróbájának, egyben győzelmének helyszíne, a tavaszi hadjárat dicsőséges ütközeteinek sora, Buda bevétele mind-mind egy történelmi fordulópont szimbólumaivá váltak. Történelmi tudatunkat azonban – egészen speciálisan – nemcsak a győzelmek, sőt, nem elsősorban a győzelmek, hanem a vereségek alakították döntően. A schwechati sikertelen támadás, a kápolnai csatavesztés, a Petőfi halála által a misztikusság kódébe burkolózó segesvári vereség és a szabadságharc érdemi lezárását kikényszerítő temesvári kudarc egyaránt azt juttatja eszünkbe, hogy a hősiesség dacára a végső célt – az ország függetlenségét – nem sikerült kivívni. E szimbólumok azonban csak foltokban vetítik eléink ennek a másfél évnek a változatos katonai történetét, amely a korabeli hadászatnak és harcászatnak számos izgalmas elemét felvonultatta. Ezek közül egy különösen érdekes „műfaj” a lovassági ütközet, amelyből a legjelentősebbet 1848–1849-ben Tura község határában vívta a magyar és az orosz lovasság. Az ütközet ennek ellenére inkább a szűkebb szakma számára volt eddig ismert, aminek oka az lehet, hogy sem a nagyobb győzelmek, sem a fájó vereségek sorába nem illeszthető be, ráadásul hatása a főhadszíntér eseményeire csak taktikai jellegű maradt. Mindazonáltal az ütközet és annak későbbi irodalmi emlékezete hű képet fest a személyes helytállásról, bá-

torságról, amelynek példáit mindkét szemben álló fél nagy számban felvonultatta.

2009-ben Tura város tudományos konferenciával emlékezett meg az ütközetről, annak 160. évfordulója alkalmából, és ennek lenyomata a tárgyalt tanulmánykötet. A keményfedeles, igényes megjelenésű, színes képekkel illusztrált kötet számos meglepetéssel szolgál az olvasók számára. Ezek közül az első helyre kívánkozik az a teljességre törekvő sokszínűség, amely jellemzi a művet. A hangsúly természetesen a történészek által írt tanulmányokra helyeződik, amelyek témái az ütközet előzményeitől kezdve a lengyel légió dzsuidásainak részvételén át egészen a „turai hős”, Desseffy Arisztid röviden vázolt életpályájáig húzódnak. Ezeket túl azonban helyet kaptak irodalomtörténeti, helytörténeti vonatkozású írások is, valamint tartalmazza a kötet az ütközet résztvevőjének, Tóth Kálmánnak *Pálinkás őrnagy* című versét is. A könyvet végül a turai ütközetre vonatkozó bőséges okmánytár zárja. Recenziómban elsősorban a történelmi munkákra koncentrálok, azokat veszem górcső alá.

A tanulmányok sorában az első – a kronologikus sorrendet is szem előtt tartva – Hermann Róbert munkája, aki a fővezéri kérdés történetét elemzi az 1849. június végétől július végéig terjedő időszakban. A szerző már jóval korábbi munkájában is foglalkozott ezzel a problémával,¹ jelenlegi írásának alapjául azonban kétségtelenül akadémiai doktori értekezése² szolgált, amelyben a jelenleginél szűkebb keretek

¹ Lásd: Hermann Róbert: *Mészáros Lázár altábornagy fővezérsége (1849. július 1. – 1849. július 30.)*. In: Kőhegyi Mihály – Merk Zsuzsa (szerk.): *Mészáros Lázár emlékezete*. Baja, 1993.

² Hermann Róbert: *Kossuth hadserege, Kossuth fővezérei*. Budapest, 2007.

között ugyan, de négy alfejezetben vázolta, hogyan lett Mészáros Lázár a magyar csapatok fővezére, és miképp teljesített Dembiński vezérkari főnök segítségével ezen pozícióban. Hermann Róbert érzékletesen mutatja be azokat a hatásköri vitákat, amelyek erősen terheltek ezen időszak katonai felkészülését. Itt elsősorban Kossuth és Mészáros, valamint Perczel és Mészáros viszonyának átalakulását kell kiemelni. Kossuth és Mészáros viszonyára sosem volt jellemző az ellenségeskedés, a két tábornok esetében pedig a szerző röviden megvilágítja, hogy bár közös „előéletük” nem volt mentes a konfliktusoktól, a kölcsönös tisztelet folytán³ remény mutatkozott az együttműködésükre. A helyzet azonban másképp alakult. Perczel – nyughatatlan természetére ellenére – ebben a néhány hétben komoly befolyást gyakorolt Kossuthra, amelynek az lett a következménye, hogy a kormányzó rendre beavatkozott a Mészáros–Dembiński kettős feladataiba, ez pedig tovább bátorította Perczelt, hogy amennyire csak lehetséges, önállóan kezdjen működni a vezénylete alá tartozó tiszai hadsereggel – ahogy ez már a korábbiakban sem volt idegen tőle. Perczel ezen törekvése viszont alapjaiban veszélyeztette a fővezéri páros által kidolgozott – a megvalósíthatóság szempontjából ugyan kérdőjeles – haditervet. Perczel személyiségének árnyalt bemutatásához és felfogására a függőségi viszonyokkal kapcsolatban igen fontos adalékokkal szolgál Hermann Róbert tanulmánya. A szerző ezzel kapcsolatban Perczel július 17-én írt három levelét idézi, amelyek közül kettőben nyíltan felmondta az engedelmességet Mészáros Lázárnak, ráadásul a

harmadikban megpendítette a kormányzó utasításainak semmibevételét is.

Mindezek következtében július második felében Mészáros Lázár már csak *de iure* fővezérként áll előttünk, hiszen minden fennhatósága megszűnt a tiszai hadsereg felett, és ezzel névlegessé vált a fővezéri pozíció is. A tanulmány záró szakaszában Hermann Róbert érzékletesen ábrázolja azokat az éles vitákat, amelyek Szegeden folytak az új fővezér személyével kapcsolatban. Ennek csúcspontja volt a július 29-i szegedi miniszter- és haditanács, ahol Perczel izléstelen, modortalan fellépésével végképp elvetette a sulykot, és arra kényszerítette a jelenlevőket, hogy még a tiszai hadsereg éléről is elmozdítsák.

Hermann Róbert összefoglalásából kirajzolódik, hogy Mészáros Lázár egy olyan időszakban volt a magyar csapatok fővezére, amikor ez a poszt még kevésbé volt definiálható, mint korábban, hiszen ténylegesen csak a tiszai hadsereg és néhány kisebb különítmény felett diszponálhatott (volna). A tanulmány konklúzióját tekintve egyet kell értenünk Hermann Róbert azon megállapításával, hogy több körülmény szerencsétlen együttes bekövetkezése okozta Mészáros sikertelen fővezéri működését, amelyek közül csak az egyik volt az altábornagy határozatlansága, legalább ilyen fontos volt, hogy mind Kossuth, mind a hadügyminiszter, Aulich Lajos beleavatkozott a hatáskörébe, ezáltal táplálva a bizalmatlanságot személye iránt. A legfőbb ok azonban kétségtelenül Perczel minden utasítást semmibe vevő, együttműködésre képtelen magatartása volt, amellyel végképp címzetes pozícióvá silányult a fővezéri tisztség. Hermann Róbert teljességre törekvő tanulmánya kétségkívül egyik alapja lesz a jövőben az ezen egy hónap eseményeit tárgyaló dolgozatoknak.

A kötet második tanulmányaként Hajas József munkája szintén a turai ütközet tágabb értelemben vett előzményeit vizsgálja *A katonai helyzet az oroszok beavatkozása után* címmel. Bevezetesként vázolja a

³ Erre példa, hogy midőn Perczel a Magyar Katonai Érdemrend II. osztályát elnyerte, Mészáros az alábbi szavak kíséretében adta át az érdemjelet Perczelnek, 1849. március 10-én: „Szónoklati ellenségemnek, harci barátomnak.” *Vukovics Sebő visszaemlékezései 1849-re*. S. a. r.: Katona Tamás. Budapest, 1982. 12.

szerző a június közepére kialakult létszámviszonyokat, ami azt jelentette, hogy a magyar haderőnek több mint kétszeres túlerővel kellett szembenéznie. Kiemeli ugyanakkor, hogy a magyar hadvezetés még megközelítőleg sem rendelkezett pontos adatokkal az orosz haderő létszámáról és jócskán alábecsülte azt, így a Wysocki vezette, körülbelül 12 ezer főt számláló IX. hadtestnek adott utasítás, hogy lassítsák az intervenció csapatok főerejének Paszkevicz vezette (körülbelül 110 ezer fő) előrenyomulását, eleve irreális elképzelés volt. Azonban ami nem sikerült Wysockinak, azt megtette a kolerajárvány, hiszen miután Miskolcot június 30-án elfoglalta Paszkevicz, hosszabb időre megállni kényszerült (csak július 8-án indult tovább), egyrészt a betegség, másrészt hosszúra nyúlt utánpótlási vonalának megszervezése céljából. Ez újból lehetőséget és időt hagyott a főhadiszíntéren arra, hogy a Haynau vezette cs. kir. főerőkre döntő vereséget tudjon mérni a feldunai hadsereg. A még június 26-án elfogadott haditerv célja is az volt, hogy Komárom környéki összpontosítással „csapást csapásra egyedül Ausztria ellen”.⁴ Hajagos József ezt követően e napok levelezéséből szemezgetve tárja eléink a pesti minisztertanács és a komáromi főhadiszállás közti problémákat. Haynau támadó szándéka és az oroszok gyors előrenyomulása Pesten a haditerv megváltoztatását (tudniillik a magyar haderő Szegeden történő összpontosítását) eszközölte ki, míg Görgei továbbra is a komáromi összpontosítás tervében bízott. Ebben az ellettétben egy szerencsétlen véletlen is fontos szerepet kapott, hiszen Kossuth fordított sorrendben kapta meg Görgei két levelét, amelyek közül az elsőben az eredeti haditerv mellett érvelt, míg a másodikban már arról tájékoztatta a kormányzót, hogy teljesíti a Szegedre történő levonulási pa-

rancsot. Ez a félreértés – amely a téma szakirodalmában korábban az egyik legkomolyabb érv volt Görgei „árulása” mellett – közrejátszott abban, hogy Mészáros Lázárt választották a délen összpontosítandó seregek fővezérévé. Szintén nem várt körülmény volt július 2-án Görgei súlyos sebesülése, ami újfent átalakította a terveket, és késleltette a feldunai hadsereg elindulását Komáromból. Zárásként a szerző bemutatja Görgei bravúros manővereit, amellyel sikeresen kivédett minden bekerítő hadműveletet, és le tudta vezetni seregét – ha nem is a Dembiński által már korábban feladott Szegedre, hanem – Aradra.

A turai ütközet eseményeit Csikány Tamás tanulmánya mutatja be. A hagyományos csataleírásnál jóval bővebb és élvezetesebb stílusú munka igen hasznos bevezetéssel kezd, hiszen ábrákkal kiegészített formában vázolja fel a lovassági harcászat alapvető szabályait. Természetesen még a katonai szabályokkal kapcsolatban is előfordul kivétel, amint ezt a turai ütközet lefolyása is bizonyítja, hiszen a huszárság feladata alapesetben az ellenséges harcrend megbontása volt, rohamok indításával, azonban a turai ütközetben lovassági közelharc alakult ki.

Közelebb érve az ütközethez, Csikány Tamás bemutatja a turai harcteret, amelynek leírása közben hatalmas sík vidék jelenik meg az olvasó szeme előtt, amelyen a nyári meleg miatt a Galga folyót kísérő mocsaras ártér is visszahúzódott. Magyar részről az ütközet vállalása elterelő hadmozdulat volt, hiszen a cél a feldunai haderő délre vonulásának megkönnyítése volt. Ennek ellenére az ütközetben számos magasrangú tiszt vett részt (Mészáros Lázár, Dembiński, Perczel Mór, Desseffy Arisztid). Az ellenséges különítményt Alekszej Petrovics Tolsztoj altábornagy vezette, amelynek célja egyrészt felderítői feladatok elvégzése volt, másrészt pedig biztosítania kellett az orosz szállítószekerek biztonságát.

Az erőviszonyok felvázolásakor Csikány Tamás kiemeli, hogy a magyar fél nem ren-

⁴ Görgey Artúr: *Életem és működésem Magyarországon 1848-ban és 1849-ben*. II. kötet. A bevezetőt és a jegyzeteket írta: Katona Tamás. Budapest, 1988. 200.

delkezett jelentős fölényvel – ahogy azt az orosz források állítják –, hiszen a helyzet mind a létszám, mind a tapasztalat dolgában nagyjából kiegyenlített volt.

A harcrendek bemutatását domborzati térképen elhelyezve oldotta meg a szerző, amelyből kitetszik, hogy a magyar erők szélesebb arcvonalat alkottak. Ennek az volt az oka, hogy az ellenség – mivel előbb ért a csataterre – megválaszthatta állását, amely jobbról egy erdőre, balról pedig a Tura környéki gyümölcsösökre támaszkodott.

Az ütközet eseményeinek pontos rekonstruálására Csikány források híján, illetve a lovassági ütközet természetéből fakadóan nem vállalkozik és nem is vállalkozhat, de az emlékiratokból vett idézetek – ezek közül is kiemelendő az ütközetben súlyosan megsebesült Degré Alajos memoárja – vérbő leírásának hatására szinte meg-elevenedik az a közelharc, amelyet a két lovasság órákon át folytatott. Az ütközetet végül az döntötte el, hogy az orosz csapatok gyalogdandára is a helyszínre érkezett, és a magyar fél visszavonulni kényszerült.

A konklúzió levonásakor Csikány Tamás arra a következtetésre jut, hogy magyar részről az ütközet elvállalásában a gyakorlati haszon (tudniillik, hogy elvonják az orosz csapatok figyelmét Görgeiről) mellett fontos szerepet játszott az, hogy a magyar alakulatok ki voltak éhezve a sikerre és a győzelemre ebben a helyzetben, közel egyenlő erőviszonyok mellett lehetőség is mutatkozott. Figyelembe véve azt a tényt, hogy magyar oldalon jórészt újonnan szervezett vagy legalábbis átszervezett huszáralakulatok harcoltak, ezzel az állítással egyet kell értenünk. Összességében – a rendezett visszavonulás ellenére – a magyar csapatok nem szenvedtek a szó hagyományos értelmében vereséget, hiszen harcászati céljukat elérték, a túlerő elől pedig időben vissza tudtak vonulni.

A következő tanulmányt Rosonczy Ildikó jegyzi, aki orosz szempontból, az orosz forrásokra támaszkodva mutatja be a turai ütközet előzményeit és annak lefolyását.

Bevezetesként a szerző vázolja az ütközet előtti napokban a váci orosz főhadiszálláson uralkodó rossz hangulat okait. Itt elsősorban arra kell gondolni, hogy a Paszkevics vezette orosz fősergnek Vácnál nem sikerült elérnie legfontosabb célját, a fel-dunai hadsereg megsemmisítését, hiszen Görgei időben észlelte, hogy túlerővel áll szemben, és az áttörés a rövidebb úton Szedged felé lehetetlen, ezért Miskolc irányába kitért, és a Tizsántúlra végül sikeresen átkelt. Ráadásul az orosz fővezér Haynauval ezekben a napokban egyre ingerültebb hangvételű levélváltásokba bonyolódott. Rosonczy Ildikó leírásából és a források ismertetéséből is kiderül az a mindenféle kockázatot kerülő magatartás, amely Paszkevics egész magyarországi hadjárátát jellemezte, és amely alkalmat adott Görgei számára, hogy elkerülje a többszörös túlerővel szemben saját seregének felmorzsolódását.

Az ütközet menetének leírásakor az orosz források két tényezőt emelnek ki: az egyik a magyarok nagy számbeli túlereje, ami láthattuk, nem volt igaz, a másik pedig a cári lovasság helytállása a híres magyar huszárokkal szemben, amellyel kapcsolatban igazat kell adnunk az orosz visszaemlékezőknek, megjegyezve azt a tényt, amelyet korábban is említettünk, hogy a magyar oldalon jórészt újonc huszárok vették fel a küzdelmet Turánál. Annak igazolására, hogy az ütközetet az oroszok is fontosnak tartották, elég csak azt idézni, hogy Tolsztoj gróf ezért az ütközetért kapta meg a Szent György-rend 3. osztályát, a jelizavetgradi huszárezred pedig másodszor is elnyerte a György-kürt készletet.

A turai ütközetben résztvevő – alapjában véve tapasztalatlan – magyar lovas különítmény legtapasztaltabb egységét a lengyel légio dzsidásai alkották. Tevékenységükről közöl tanulmányt a kötetben Kovács István. Előljáróban a szerző felvázolja a lengyel légio megszervezése körül felvetődött problémákat, amelyek oda vezettek, hogy csak 1849 májusában sikerült Miskolc

központtal egyesíteni a magyar hadseregen belül elszórta harcoló lengyel alakulatokat Józef Wysocki tábornok vezetésével. A lengyel légió a szabadságharc teljes értékű különítménye volt hiszen mind gyalogos, mind lovas (dzsidás) századokkal rendelkezett a tüzérség mellett. A légió (és a IX. hadtest) 1849. július 10-én egyesült a Perczel Mór vezette X. tartalék hadtesttel, és ekkor alakult meg a tiszai hadsereg. Így kerülhetett arra sor, hogy a turai lovasütközetben részt vegyenek a lengyel dzsidások.

Kovács István bőségesen idéz a lengyel légió tagjainak memoárjaiból, amelyek közül a legtanulságosabb Karol Kalita közlegény írása, aki őszintén ír arról, hogy az ágyútűzben halálos sebet kapott társának látványa lelkiekben mennyire megrendítette. Az ehhez hasonló emlékiratok teszik „élővé” a száraz tényeket, és segítenek abban, hogy felismerjük, hogy a még oly’ hősies helytállás mögött is meghűzódtak alapvető emberi félelmek.

A lengyel dzsidások komoly veszteségeket szenvedtek az ütközetben (többek között elesett a lengyel fél lovasüteg parancsnoka, Jan Wójcik hadnagy is), aminek oka a kitarító ágyútűz mellett az volt, hogy ők fedezték a magyar különítmény visszavonulását. Kovács István tanulmánya összességében szélesebb témát ölel fel, mint a lengyel légió részvételét a turai ütközetben, hiszen röviden az egész légió történetét felvázolja, felvillantva a szervezés legnagyobb problémáit és ezek megoldását.

A történeti tanulmányok sorában az utolsó Pelyach István munkája, aki az ütközetben résztvevő leghősiesebb magyar tábornok, Dessewffy Arisztid pályafutását vázolja fel. Már a rövid családtörténetből kitetszik, hogy a Dessewffyek nemsak az ország legrégebbi, hanem leghíresebb családjai közé is tartoztak. A neves katona-ősökön túl az aradi vértanú oldalági rokonai közé tartozott Dessewffy Aurél és Emil, a reformkor kiemelkedő konzervatív politikusai.

A terjedelmi korlátok miatt a szerző Dessewffy Arisztid 1848/1849-es szerepvál-

alására koncentrálnak, de bevezetesként természetesen röviden bemutatja a későbbi tábornok polgári és katonai előéletét.

A tanulmány fő szakasza alapos elemzése Dessewffy e másfél évben gyorsan felfelé ívelő katonai pályájának. Pelyach István számos levéltári forrást is bevont a kutatásba, hogy minél árnyaltabban rajzolhassa meg Dessewffy Arisztid portréját. A szabadságharc első időszakából kiemeli azokat a szervezési és kiképzési nehézségeket, amelyekkel Dessewffynek mint nemzetőr őrnagynak meg kellett küzdenie Felső-Magyarországon, valamint bemutatja dandárjának helytállását az amúgy csúfos vereséggel végződött 1849. január 4-i kassai ütközetben.

Pelyach István a dolgozat egészében a középpontba állítja azt a kérdést, hogy milyen tulajdonságok jellemezték Dessewffy Arisztidet, amelyek méltóvá tették, hogy elnyerje a tábornoki rangot. Ebben a sorban – véleményem szerint – az első helyre kívánkozik öntevékenysége, kezdeményező-készsége. Ezt támasztja alá a február 18-i kompolti rajtaiütés, amelynek során egy kisebb cs. kir. vértés különítményt támadott meg csapataival, és több mint harminc foglyot ejtett. Emellett Dessewffy jó szervezőnek is számított, hiszen 1849. június elejétől – a IX. hadtest élén – újfent jórészt újonc katonákat kellett felkészítenie a háborús körülményekre, amit – a körülményekhez képest (tudniillik, hogy az orosz főerőkkel állt szemben maroknyi csapata) – sikeresen végre is hajtott. Végül, de egyáltalán nem utolsósorban, a személyes bátorsága is kiemelendő, amelyre a legjobb példa a turai ütközetben tanúsított magatartása, ahogy arra a tanulmány szerzője is utal írásának címében.

A történeti tanulmányokat követően egyes témájú rövid írásokkal folytatódik a kötet. Elsőként Heltai Bálint Jókai Mórnak *A mi lengyelünk* című regényét helyezi el az írói életműben. Ennek apropója az, hogy a regény a turai ütközetnek az írói képzelettel átszőtt leírásával indít, így Jókai vált a lo-

vasütközet legismertebb irodalmi megörökítőjévé. Heltai Bálint ugyan nem a tudományos apparátus ismérveit alkalmazva írta meg munkáját, mégis alapos irodalomtörténeti értékelést nyújt Jókai ezen regényéről.

A kötet legkedvesebb pillanata két 8. osztályos általános iskolai tanuló (Hertelendy Kitti és Suba Attila) rövid írása az ütközetben részt vett Pálinkás őrnagyról, akinek hősiességét a már említett Tóth Kálmán által írt vers is megörökíti.

Boda Zsuzsanna rövid írását a „névtelen” turai hősöknek szenteli. A helytörténeti munka az egyes személyek életének felvázolásakor elsősorban a Bona Gábor által összegyűjtött hatalmas adatbázisra támaszkodik. A szerző érdeklődése elsősorban az elesettek sorsa felé fordul, amelynek bemutatásához bevonja a kutatásba például a turai katolikus plébánia anyakönyveit is.

Basa László munkája a tiszai hadsereg által bejárt terület történelmi emlékhelyeit mutatja be. Írásában számos helytörténeti ihletésű munkát, újságcikket és szóbeli közlést felhasznált a szerző, ezzel buzdítva a történelmi emlékek ápolására az olvasót.

A kötet ezen részét Magyar Sándor rövidke írása zárja, aki a honvédtoborzás néhány problémájára hívja fel a figyelmet, nem tudományos igényű munkájában.

A kötet utolsó részében a turai ütközetre vonatkozó okmánytár kapott helyet. Ezen szekció legnagyobb érdeme amellett, hogy számos, korábban nyomtatásban meg nem jelent forrást tesz elérhetővé az, hogy nemcsak a magyar oldalon keletkezett írásokat veszi számba, hanem az ellenség ol-

dalán keletkezett kútfőket is közli, így több orosz nyelvű írás fordítása is gazdagítja az okmánytárat. A források műfaját tekintve is igen sokszínű ez a fejezet, hiszen megtalálható itt (a fontosabbakat kiemelve) a Tiszai hadsereg hadrendje, Tóalmás község elöljáróinak beszámolója az orosz csapatmozgásokról, Perczel jelentése a turai ütközetéről, az osztrák összekötő tiszt jelentése Schwarzenberg miniszterelnöknek, a hivatalos orosz hadijelentés, amely beszámol ezen ütközetéről is. Emellett több kitüntetésre történő felterjesztés és szolgálati utasítás olvasható a forrásgyűjteményben, amelyek tovább árnyalják az olvasóban a turai ütközetéről a tanulmányok során felrajzolt képet.

Összességében a mind megjelenésében, mind tartalmában nagyon igényes kötet méltó emléket állít a turai ütközet résztvevőinek. A színvonalas történelmi szakmunkákat – véleményem szerint – megfelelően egészítik ki a rövidebb helytörténeti, irodalomtörténeti írások, és arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy az ütközetre vonatkozó, teljességre törekvő okmánytár széles utat nyit a későbbi kutatások számára. A kötet nemcsak a turai lovasütközet hiteles krónikáját nyújtja az olvasónak, hanem szélesebb összefüggésében is megvizsgálja az 1849. július 20-án történtek jelentőségét, és bemutatja annak utóéletét is. Tura város méltán lehet büszke arra, hogy az évforduló apropóján jelentős kiadvánnyal gazdagította az 1848–1849-es szabadságharc szakirodalmát.

ANTOS BALÁZS